

Rada Praw Człowieka ONZ rozpatrzyła raport specjalnego sprawozdawcy nt. zagrożeń polskiego sądownictwa

<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/Rada-praw-czlowieka-onz-rozpatrzy-raport-specjalnego-sprawozdawcy-ONZ>

Data: 2018-06-25

W poniedziałek 25 czerwca 2018 r. Rada Praw Człowieka ONZ rozpatrywała raport specjalnego sprawozdawcy ONZ Diego Garcii-Sayana nt. zagrożenia polskiego sądownictwa ingerencją władzy ustawodawczej i wykonawczej. Planowane jest wystąpienie zastępczyni Rzecznika Praw Obywatelskich Hanny Machińskiej.

18-stronicowy raport specjalnego sprawozdawcy zawiera ustalenia i rekomendacje dla Polski. Powstał on po wizycie Garcii-Sayana w Polsce w październiku 2017 r. na zaproszenie rządu. Garcia-Sayan spotkał się wtedy z przedstawicielami władzy wykonawczej i ustawodawczej, sędziami, prokuratorami oraz przedstawicielami innych zawodów prawniczych, reprezentantami organizacji pozarządowych i z RPO.

Stanowisko RPO przedstawiła w czasie posiedzenia zastępczyni RPO Hanna Machińska.

Konkluzje raportu

W raporcie specjalny sprawozdawca stwierdza, że polski rząd ma prawo reformowania systemu sądowego w celu zwiększenia jego skuteczności i rozliczalności. Środki przyjęte przez rządzącą większość nie są jednak odpowiednie do deklarowanych celów. Ich głównym skutkiem - jeśli nie głównym celem - jest ograniczenie konstytucyjnie chronionej zasady niezależności sądownictwa oraz umożliwienie organom ustawodawczym i wykonawczym ingerowania w wymiar sprawiedliwości. W rezultacie w Polsce zagrożona jest obecnie niezależność wymiaru sprawiedliwości - głosi raport.

Pierwszą ofiarą takiego podejścia był Trybunał Konstytucyjny. Wprawdzie nadal funkcjonuje, ale jego legitymacja i niezależność zostały poważnie podważone i nie może on obecnie zapewnić niezależnej i skutecznej kontroli konstytucyjności aktów ustawodawczych.

Raport stwierdza, że po pomyślnym "wykastrowaniu" Trybunału Konstytucyjnego, rząd podjął daleko idącą reformę systemu sądowniczego. Od maja do grudnia 2017 r. większość rządząca przyjęła trzy akty, które wprowadzają głębokie zmiany w składzie i funkcjonowaniu sądów powszechnych, Sądu Najwyższego i Krajowej Rady Sądownictwa. Każdy z tych aktów budzi obawy co do zgodności z międzynarodowymi standardami prawnymi, ale łącznie ich skutek polega na poddaniu władzy sądowniczej pod kontrolę władzy wykonawczej i ustawodawczej.

Specjalny sprawozdawca przestrzega w raporcie, że wprowadzenie w życie tej reformy - podjętej przez większość rządową w pośpiechu i bez odpowiednich konsultacji z opozycją, sądownictwem i podmiotami społeczeństwa obywatelskiego, w tym z RPO - może utrudnić organom sądowym zapewnienie kontroli i równowagi władz, spełnianie ich podstawowej funkcji promowania i ochrony praw człowieka oraz przestrzegania praworządności.

Rekomendacje specjalnego sprawozdawcy ONZ

W rekomendacjach specjalny sprawozdawca zaleca Polsce ponowne rozważenie reformy systemu sądowego. Wskazuje, że powinna ona zmierzać do wzmocnienia niezawisłości i bezstronności sądownictwa, a nie do poddania systemu sądowego kontroli organów wykonawczych i ustawodawczych. Reforma powinna być wynikiem otwartego, uczciwego i przejrzystego procesu, obejmującego nie tylko większość parlamentarną i opozycję, ale także samo sądownictwo, RPO i podmioty społeczeństwa obywatelskiego.

Reformę należy przeprowadzać zgodnie z obowiązującymi normami i standardami dotyczącymi niezależności sądownictwa, rozdziału władzy i rządów prawa, zapisanymi w Konstytucji RP oraz aktach międzynarodowych i regionalnych. Zalecenia takich organów, jak Komitet Praw Człowieka, Komisja Wenecka, OBWE / ODIHR i Komisja Europejska, powinny być brane pod uwagę przy opracowywaniu i wdrażaniu środków legislacyjnych.

Specjalny sprawozdawca wyraża ubolewanie z powodu publicznej kampanii przeciw sądownictwu, która towarzyszyła wdrożeniu proponowanej reformy. Negatywna i niesprawiedliwa retoryka przeciwko sędziom, która została wygenerowana przez rząd, utrudnia zaufanie publiczne do sądownictwa jako instytucji i podważa zdolność sądów do rozstrzygania spraw bezstronnie i zgodnie z prawem. Sprawozdawca wnosi, by członkowie władzy wykonawczej i ustawodawczej powstrzymali się od jakiegokolwiek negatywnej retoryki wobec sędziów lub sądownictwa jako całości. Każdy atak na sądownictwo jako instytucję stanowi rażące naruszenie zasady niezależności sądownictwa i jest niedopuszczalny w demokratycznym państwie prawa.

Raport wzywa wszystkie siły polityczne do wspólnej pracy nad przywróceniem niezależności i legitymacji Trybunału Konstytucyjnego jako gwaranta polskiej konstytucji. Lojalna współpraca między różnymi instytucjami państwowymi jest niezbędnym warunkiem wstępnym osiągnięcia trwałego rozwiązania kryzysu konstytucyjnego. Każde rozwiązanie polityczne powinno opierać się na wcześniejszych orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego, w szczególności z 3 i 9 grudnia 2015 r. Publikacja wyroków Trybunału nie może być uzależniona od decyzji władzy wykonawczej lub ustawodawczej. Raport wzywał władze do opublikowania i pełnego wykonania wyroków Trybunału z 9 marca 2016 r., 11 sierpnia 2016 r. i 7 listopada 2016 r.

Raport zaleca zmianę ustawy o sądach powszechnych poprzez:

- usunięcie uznaniowej kompetencji Ministerstwa Sprawiedliwości do powoływania i odwoływania prezesów sądów;
- zmianę nowego systemu emerytalnego mającego zastosowanie do sędziów sądów powszechnych, tak by stosować go wyłącznie do sędziów, którzy podjęli swe funkcje po wejściu ustawy w życie;
- usunięcie uprawnień decyzyjnych Ministra Sprawiedliwości w celu przedłużania, na zasadzie jednostkowych przypadków, mandatów indywidualnych sędziów do ukończenia 70. roku życia.

Raport zaleca zmianę ustawy o SN poprzez:

- zmianę nowego systemu emerytalnego mającego zastosowanie do sędziów sądów powszechnych, tak aby stosować go wyłącznie do sędziów, którzy podjęli swe funkcje po wejściu ustawy w życie;

- usunięcie dyskrecjonalnej władzy Prezydenta RP do indywidualnego decydowania o przedłużeniu mandatu sędziów Sądu Najwyższego;
- zniesienie dodatkowych uprawnień dyskrecjonalnych Prezydenta RP, w szczególności w związku z jego uprawnieniem do wyboru Pierwszego Prezesa SN spośród pięciu kandydatów wybranych przez Zgromadzenie Ogólne oraz do określenia wewnętrznej struktury SN i jego regulaminu;
- zniesienie przepisów o automatycznym przejściu na emeryturę wszystkich sędziów Izby Wojskowej;
- zniesienie przepisów o udziale ławników w postępowaniach w SN dotyczących skarg nadzwyczajnych oraz spraw dyscyplinarnych;
- przegląd uprawnień Izby Dyscyplinarnej oraz Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych SN, zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej, Komisji Weneckiej i OBWE/ODIHR.

Raport zaleca zmianę ustawy o KRS poprzez:

- zniesienie nowej procedury powoływania przez Sejm 15 członków KRS będących sędziami oraz zapewnienie, aby byli oni wybierani przez środowisko sędziowskie (jak wcześniej);
- zniesienie przepisów dotyczących przerwania kadencji 15 członków KRS będących sędziami.

W informacji rocznej RPO za 2017 r. podkreślono, że Garcia-Sayan we wstępnych uwagach po wizycie apelował, by w dobrej wierze wszystkie siły polityczne przystąpiły do konstruktywnego dialogu celem przywrócenia autorytetu Trybunału Konstytucyjnego oraz jego roli jako gwaranta nadrzędności Konstytucji. Wskazał także na zagrożone funkcjonowanie Sądu Najwyższego.

